

Redaktionellt

Välkomna till nummer 3/2003 av *Utbildning & Demokrati*. I detta nummer diskuteras utbildning och demokrati genom att demokratibegreppet relateras till pågående utvärderingar av konkreta skolpraktiker.

Genom 1990-talets reformering av grundskolan initierades en ny diskussion om skolans möjligheter och ansvar att gestalta och förmedla samhällets grundläggande värden. Skolan gavs en uttalad uppgift att förmedla och hos eleverna förankra de värden som det svenska, västerländska samhället anses vila på. Skolans uttalade normativa uppgift gav upphov till den så kallade värdegrundsdebatten. Under läsåren 1996–1998 drev Skolverket ett utvecklingsprojekt kallat "Värdegrunden i praktisk tillämpning" samtidigt som Utbildningsdepartementet i syfte att sätta värdegrunden på den politiska dagordningen utropade 1999 till "värdegrundsåret". Demokrati blev här ett vägledande begrepp. Sedan några år tillbaka har det vuxit fram en rad försök att utvärdera skolans uppgift att utveckla just demokratisk kompetens och demokratiska medborgare. I olika utvärderingar diskuteras värdegrundens praktiska tillämpning. Exempelvis i Skolverkets rapport *Likvärdighet – ett delat ansvar* (1996:110) formuleras den i termer av en omvandling *från värdegrund till empiri*, och under innevarande år har Skolverket publicerat den andra rapporten i ordningen från en undersökning av svenska skolungdomars kunskaper, attityder, värderingar och engagemang i relation till demokrati- och samhällsfrågor – *Ung i demokratin* (2003:232). Utifrån en etablerad bild av demokratibegreppet beskrivs där ungdomars kunskaper om demokrati och attityder till medborgarskapets rättigheter och plikter. Resultaten kan jämföras med liknande studier i andra länder och det är möjligt att jämföra variationer i kunskaper mellan gymnasie- och grundskoleelever, mellan olika samhällsklasser, mellan pojkar och flickor och mellan grupper av elever med olika kulturell bakgrund.

Den centrala och genomgående utgångspunkten är att ett aktivt demokratiskt medborgarskap förutsätter en kunskap och en förståelse av demokratins bärande idéer. I dessa utvärderingar utvecklas dock inte

begreppet demokrati i relation till skolans egna verksamhet eller i relation till skolan som samhällelig institution eller offentligt rum. Utvärderingarna berör frågan hur eleverna identifierar sig med medborgarskap men utan att närmare problematisera relationerna mellan individ och samhälle, individ och kultur, mellan lokala och globala villkor och så vidare. Man säger heller inget om sådana grundläggande utgångspunkter som relationen mellan reproduktion och förändring av normer, värden och identiteter. Därmed uppstår en åtskillnad mellan att utvärdera skolans demokratifostrande roll i termer av kunskap om demokrati, och att med utgångspunkt i demokrati som normativt riktmärke värdera skolans förutsättningar och villkor för att utveckla och fördjupa demokratin. Att bedöma värdet av skolans demokratifostrande uppdrag innebär med Skolverkets fokus att **utvärdera** de kunskapsmässiga effekterna av arbetet med värdegrund medan att **värdera** skolans förutsättningar att utveckla och fördjupa demokrati snarare handlar om att bedöma skolans förutsättningar att vara en plats där man inte endast förutsätts läsa och lära utan också mycket konkret vistas i en politisk kultur och utöva ett demokratiskt förhållningssätt.

Mot bakgrund av pågående utvärderingar av skolans demokratiuppdrag har redaktionen funnit det intressant att ge utrymme till den pedagogiska forskning som bedrivs vid universitet i Växjö som i detta temanummer ger en bild av sin verksamhet. Vi hoppas därmed kunna bidra till en fördjupad diskussion om demokratins och medborgarskapets konkreta innebörder i människors, medborgares, elevers och lärares vardag där skolan ses, och studeras, som en plats för demokratiskt utövande.

Jämte detta tema publiceras två recensioner. Matilda Wiklund har läst Gert Biestas och Denise Egéa-Kuehnes antologi ***Derrida & Education***. Hennes recension tar utgångspunkt i tre genomgående teman och diskuterar bokens elva kapitel utifrån hur de förhåller sig till metafysik, rättvisa och utbildning. Johan Liljestrand recenserar Hans Knutagårds ***Introduktion till verksamhetsteori*** utifrån ett dialektiskt perspektiv för att bättre förstå den helhetssyn för psykosocialt arbete som författaren presenterar.

Sist i detta nummer av ***Utbildning & Demokrati*** gör vi "reklam" för den språkdidaktiska konferensen "The Multicultural Foreign Language Classroom – an Arena for Democratic Experiences", som tidskriften är med och anordnar i oktober 2004.

Redaktionen